

**ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЇ,
БЕЗПЕКИ І ПРАВА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК
УКРАЇНИ»**

КАРПЕНКО М. І.

**ВІЙСЬКОВА КРИМІНОЛОГІЯ :
КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ
ВІЙСЬКОВІЙ ЗЛОЧИННОСТІ**

Науково-практичний посібник

КИЇВ - 2025

УДК 344(477) (07)
К26

Рекомендовано до друку вченою радою Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України»
(протокол № 8 від 29 вересня 2025 року)

Р е ц е н з е н т и :

О.С. Ткачук – вчений секретар Науково-консультативної ради при Верховному Суді, суддя Великої Палати Верховного Суду, доктор юридичних наук, доцент

О.О. Шкута – директор Інституту права та безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Н а у к о в и й р е д а к т о р :

доктор юридичних наук, доцент, заслужений юрист України **П.П. Богуцький**

Карпенко М.І. Військова кримінологія : кримінологічні аспекти запобігання і протидії військовій злочинності : науково-практичний посібник / науковий редактор П.П. Богуцький. Київ : ДНУ «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України», 2025. 265 с.

ISBN 978-966-667-938-6

У науково-практичному посібнику розкрито кримінологічні аспекти запобігання і протидії військовій злочинності у Збройних Силах України та в інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях.

Розглянуто основні положення військової кримінології у системі кримінології. Проаналізовано кримінологічну характеристику особи кримінального правопорушника – військовослужбовця. Розкрито питання кримінологічного прогнозування і планування заходів запобігання кримінальних правопорушень у військах (силах оборони). Визначено причини вчинення військовослужбовцями загальнокримінальних і військових кримінальних правопорушень, заходи щодо запобігання таким кримінальним правопорушенням, у тому числі в особливий період, під час дії правового режиму воєнного стану. Акцентовано увагу на особливостях профілактики окремих видів військових кримінальних правопорушень і протидії таким кримінальним правопорушенням.

Видання розраховане на командирів / начальників всіх рівнів, на військових службових / посадових осіб, на науковців і здобувачів військової, правничої освіти, а також на тих, хто здійснює діяльність щодо запобігання і протидії військовій злочинності.

Чинне законодавство зі змінами станом на 1 вересня 2025 року.

УДК 344(477) (07)

© Карпенко М. І., 2025

© ДНУ «Інститут інформації, безпеки і права України, 2025

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	6
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. КРИМІНОЛОГІЯ ТА ЇЇ ЗМІСТ. ВІЙСЬКОВО-КРИМІНОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА	
1.1. Поняття, предмет кримінології та її зв'язок з іншими науками	11
1.2. Завдання та функції кримінології	16
1.3. Система, структура кримінології	19
1.4. Військова кримінологія в системі кримінології	21
РОЗДІЛ 2. ТЕОРІЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЗЛОЧИННОСТІ	
2.1. Кримінальне правопорушення і злочинність як об'єкти кримінології	31
2.2. Поняття та загальна характеристика військової злочинності	34
2.3. Кримінологічні показники військової злочинності	44
2.4. Латентна злочинність та її особливості у військах (силах оборони) ..	52
РОЗДІЛ 3. ДЕТЕРМІНАЦІЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЗЛОЧИННОСТІ	
3.1. Загальна характеристика детермінантів злочинності	61
3.2. Детермінанти військової злочинності в Україні	64
РОЗДІЛ 4. КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШНИКА-ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ	
4.1. Поняття та структура особи кримінального правопорушника	72
4.2. Особливості особи кримінального правопорушника-військовослужбовця	79
4.3. Співвідношення соціального і біологічного в особі кримінального правопорушника-військовослужбовця та в кримінально протиправній поведінці	92
РОЗДІЛ 5. ТЕОРІЯ ЗАПОБІГАННЯ ВІЙСЬКОВІЙ ЗЛОЧИННОСТІ	
5.1. Поняття запобігання, попередження, профілактики, протидії військовій злочинності	99

5.2. Кримінологічне прогнозування і планування заходів як складові елементи запобігання злочинності у військах (силах оборони)	109
5.3. Класифікація заходів щодо запобігання військовій злочинності	121
5.4. Основні напрями профілактичної роботи у військах (силах оборони)	130
РОЗДІЛ 6. ПРИЧИНИ ТА УМОВИ ВЧИНЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	
6.1. Поняття, характеристика причин і умов кримінально протиправної поведінки військовослужбовців	145
6.2. Мотивація кримінально протиправної поведінки військовослужбовців	152
6.3. Конкретна ситуація і умови, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень військовослужбовцями	160
6.4. Фонові явища у формуванні особи кримінального правопорушника-військовослужбовця	164
РОЗДІЛ 7. ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ	
7.1. Кримінологічна характеристика загальнокримінальних правопорушень, що вчиняються військовослужбовцями, і військових кримінальних правопорушень	170
7.2. Запобігання загальнокримінальним правопорушенням, що вчиняються військовослужбовцями	180
7.3. Запобігання військовим кримінальним правопорушенням	182
7.4. Особливості діяльності органів військової юстиції щодо запобігання кримінальним правопорушенням у військах (силах оборони)	186
РОЗДІЛ 8. ЗАПОБІГАННЯ ОКРЕМИМ ВИДАМ ВІЙСЬКОВИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	
8.1. Запобігання насильницьким військовим кримінальним правопорушенням	194

8.2. Запобігання корисливим кримінальним правопорушенням, що вчиняють військовослужбовці	207
8.3. Запобігання ухиленню від військової служби та іншим військовим кримінальним правопорушенням анархічної мотивації.....	214
8.4. Запобігання військовим кримінальним правопорушенням проти порядку експлуатації озброєння, військової техніки, поводження зі зброєю	226
Список використаних / рекомендованих джерел	236
Додатки	249